

**Brošura:
Posmatranje izbora
i kako omogućiti
osobama s invaliditetom
da učestvuju u izborima**

**Lako razumljive
informacije**

**Brošura:
Posmatranje izbora
i kako omogućiti
osobama s invaliditetom
da učestvuju u izborima**

**Lako razumljive
informacije**

Ovaj priručnik je Kancelarija OEBS-a za demokratske institucije i ljudska prava (KDILJP) prvobitno objavila 2017. kao [Priručnik o posmatranju i promovisanju učešća osoba s invaliditetom na izborima.](#)

Ova lako razumljiva verzija napravljena je u okviru projekta Podrška izborima na Zapadnom Balkanu, kojeg finansiraju Evropska unija i Austrijska razvojna agencija. Molimo Vas da pogledate originalnu verziju publikacije kao konačnu i zvaničnu verziju brošure.

Ova brošura slijedi evropske standarde za sastavljanje brošura s informacijama koje su jednostavne za čitanje i razumijevanje.

Saznajte više na: www.inclusion-europe.eu/easy-to-read/

Sadržaj	Strana
Uvod	4
Konvencija o pravima osoba s invaliditetom i drugi važni međunarodni dokumenti	14
Prepreke u učestvovanju na izborima	26
Različite faze izbornog procesa	31
Rad Kancelarije za demokratske institucije i ljudska prava	47
Kontakti	53

Uvod

Organizacija za evropsku bezbjednost i saradnju kratko se naziva **OEBS**.

Kancelarija OEBS-a za demokratske institucije i ljudska prava skraćeno se zove **KDILJP** (na engleskom **ODIHR**).

KDILJP je dio OEBS-a.

KDILJP smatra da je važno da osobe s invaliditetom imaju priliku da učestvuju na izborima.

Posmatrači tokom procesa izbora

Posmatrači izbora KDILJP-a su ljudi koji imaju zadatak da provjere da li izbori slijede **međunarodne zakone**.

Međunarodni zakoni su pravila između različitih država koja se moraju poštovati.

Posmatrači KDILJP-a imaju zadatak da provjere da li osobe s invaliditetom imaju priliku da učestvuju na izborima.

Ova brošura govori čitaocima o stvarima koje pomažu ljudima s invaliditetom da učestvuju na izborima.

Ova brošura govori posmatračima KDILJP-a o tome kako da provjere da li osobe s invaliditetom imaju priliku da učestvuju na izborima.

Invaliditet

Oko milijardu ljudi u svijetu ima **invaliditet**.

Osobe s **invaliditetom** imaju različite potrebe.

Osoba s **fizičkim invaliditetom** se otežano kreće.

Osoba s fizičkim invaliditetom može koristiti invalidska kolica.

Osoba sa **senzornim invaliditetom** ima poteškoće da vidi.

Osoba sa **senzornim invaliditetom** može imati poteškoće da čuje.

Osoba sa **psihosocijalnim invaliditetom** može se osjećati loše zbog svog mentalnog zdravlja.

To znači da bi se mogli osjećati zabrinuto ili tužno.

Osobi s **intelektualnim invaliditetom** može biti teško da nauči stvari.

Osobe s invaliditetom su **raznolika** grupa.

Raznoliko znači da se ljudi razlikuju jedni od drugih.

Osobe s invaliditetom imaju različite potrebe.

Ljudi s invaliditetom ne misle o istim stvarima na isti način.

Ljudi s invaliditetom imaju različite ideje.

Osobe s invaliditetom imaju različite **prioritete**.

Prioriteti su stvari koje su nekoj osobi najvažnije.

Moramo shvatiti da su osobe s invaliditetom raznolike.

To će pomoći da osobe s invaliditetom budu pravilno uključene u izbore.

Svijet se stalno mijenja.

Ljudi uče nove načine razmišljanja o stvarima.

U prošlosti smo razgovarali o pomaganju ljudima s invaliditetom ljubaznošću i dobročinstvom.

Sada znamo da osobe s invaliditetom imaju ista prava kao i svi ljudi.

To se naziva **ljudskim pravima**.

Postoji dokument pod nazivom **Konvencija o pravima osoba s invaliditetom**.

Konvencija o pravima osoba s invaliditetom naziva se skraćeno **CRPD** (skraćenica je na engleskom jeziku).

CRPD je pravni dokument o ljudskim pravima za osobe s invaliditetom.

CRPD nam kaže da osobe s invaliditetom imaju ista prava kao i svi drugi ljudi.

Dio Konvencije o pravima osoba s invaliditetom pod nazivom **Član 29** govori nam da osobe s invaliditetom imaju pravo da učestvuju u politici i izborima.

Dio Konvencije o pravima osoba s invaliditetom pod nazivom **Član 12** govori o prihvatanju odluka koje donose osobe s invaliditetom.

Član 12, takođe, govori o tome da osobe s invaliditetom dobijaju pomoć u donošenju odluka.

Dobijanje pomoći za donošenje odluka naziva se **podržano donošenje odluka**.

Posmatrači tokom procesa izbora

Posmatrači izbora za KDILJP moraju da provjere da li zemlje rade ono što CRPD kaže.

Osoba s invaliditetom može da učestvuje na izborima na mnogo načina:

Možete učestvovati u politici kada ste **kandidat na izborima**.

Kandidat na izborima je osoba koja želi da radi kao političar. Kandidat na izborima želi da ljudi glasaju za njega ili nju.

Možete učestvovati u politici kada radite u **izbornoj kampanji**.

Izborna kampanja je vrijeme pred izbore kada političari pozivaju ljude da glasaju za njih.

Možete da učestvujete u izborima
kada **glasate**.

**Ova brošura ima
četiri dijela:**

Poglavlje 1 govori o Konvenciji o pravima osoba s invaliditetom i drugim važnim pravnim dokumentima iz cijelog svijeta.

Poglavlje 2 govori o **preprekama** sa kojima se ljudi s invaliditetom suočavaju u toku izbora.

Prepreke su stvari zbog kojih osobe s invaliditetom imaju otežano učešće na izborima.

Poglavlje 2, takođe, govori o načinima pomoći u rješavanju ovih prepreka.

Poglavlje 3 govori o svakoj fazi izbora.

Poglavlje 3, takođe, govori o stvarima koje posmatrači KDILJP-a moraju da provjere u svakoj fazi izbora.

Poglavlje 4 govori o različitim načinima na koje posmatrači izbora KDILJP-a provjeravaju izbore.

Poglavlje 4, takođe, govori o tome kako KDILJP pomaže vladama.

Poglavlje 1

Konvencija o pravima osoba s invaliditetom i drugi važni međunarodni dokumenti

Tokom godina napisani su mnogi važni dokumenti o osobama s invaliditetom i njihovom učešću u politici.

Neki od ovih dokumenata su ideje i planovi.

Neki od ovih dokumenata su **pravni dokumenti**.

Pravni dokumenti govore o pravilima koja moramo slijediti.

CRPD ima najviše informacija o osobama s invaliditetom koje učestvuju u svakodnevnom životu i politici.

OEBS kaže da je **pluralistička demokratija** najbolji način da se osigura demokratija i pravičnost za sve grupe.

Pluralistička demokratija znači da su različite grupe ljudi zastupljene u politici i javnim raspravama.

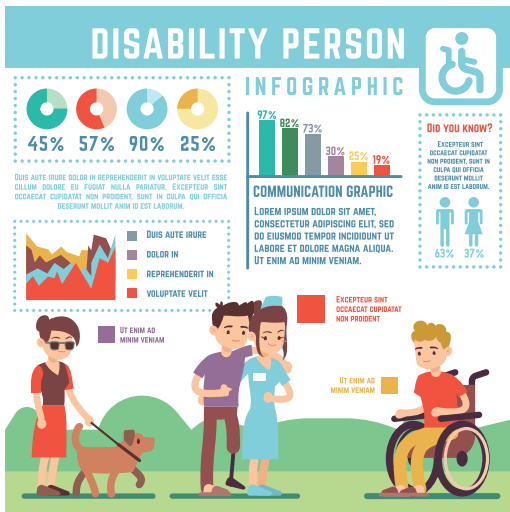
Godinama unazad ljudima s intelektualnim invaliditetom oduzimano je pravo glasa.

CRPD kaže da je to **diskriminacija**.

Diskriminacija je kada se prema osobi ili grupi ljudi ne postupa pošteno.

CRPD kaže da osobe s invaliditetom mogu učestvovati u svim fazama izbora, bez ikakve diskriminacije.

CRPD kaže da je važno prikupiti informacije o osobama s invaliditetom.

Ove informacije se mogu koristiti za donošenje dobrih odluka.

CRPD kaže da ove informacije moraju biti organizovane u različite djelove.

Različiti djelovi informacija govore nam o različitim kategorijama osoba s invaliditetom.

Različiti djelovi informacija govore nam o najboljim načinima da pomognemo svim osobama s invaliditetom da učestvuju u politici i izborima.

CRPD kaže da je važno razgovarati s osobama s invaliditetom o zakonima i politikama koje se odnose na osobe s invaliditetom.

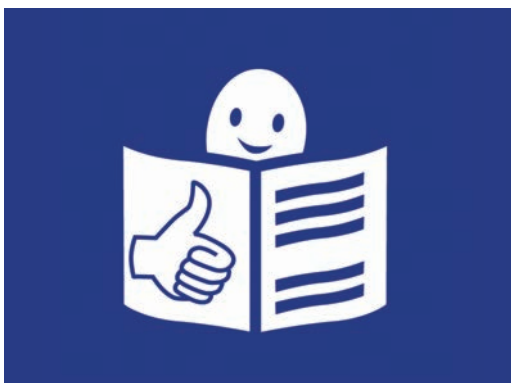

Važno je dobiti mišljenja osoba s invaliditetom o ovim zakonima i politikama.

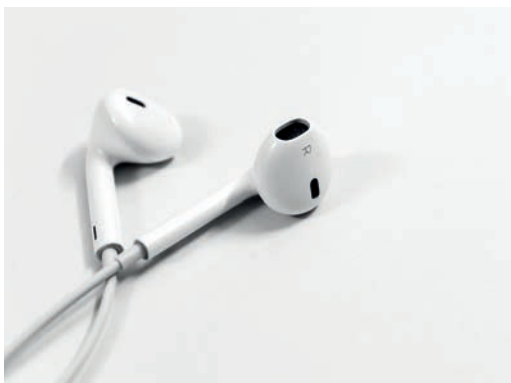
CRPD kaže da bi osobe s invaliditetom trebalo da budu u mogućnosti da koriste sva javna mjesta i usluge na isti način kao i drugi ljudi.

To se naziva **pristupačnost**.

CRPD kaže da informacije moraju biti dostupne na način da ih ljudi mogu dobiti i razumjeti.

Ovo se, takođe, zove **pristupačnost**.

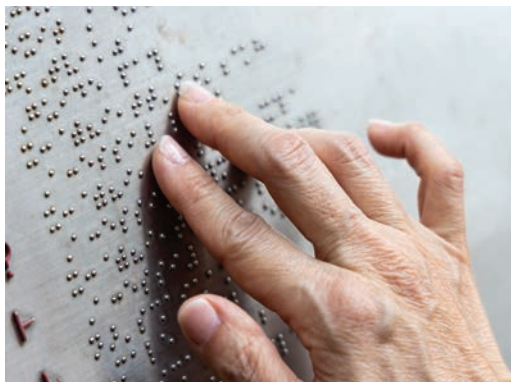
Audio informacije su informacije koje možete čuti.

Podkast je vrsta audio ili zvučnih informacija.

Vizuelne informacije su informacije koje možete vidjeti.

Plakat je vrsta vizuelnih informacija.

Taktilne informacije su informacije koje možete dotaknuti.

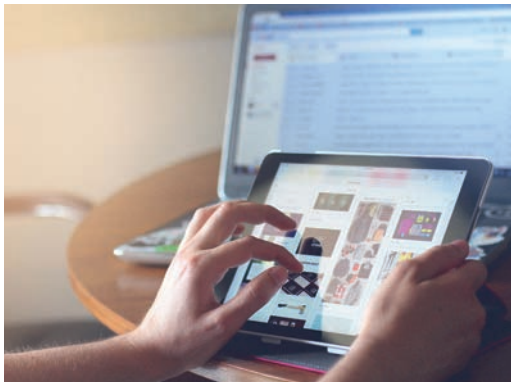
Brajeva azbuka je vrsta taktilnih informacija.

Veliki tekst čini vizuelne informacije pristupačnijim.

Lako razumljive informacije su informacije zapisane jednostavnim jezikom.

Lako razumljive informacije sadrže slike.

Audio-vizuelne informacije sadrže informacije koje istovremeno možete čuti i vidjeti.

Video je vrsta audio-vizuelnih informacija.

Informacije treba postaviti na pristupačnim mjestima.

Informacije se mogu postaviti na internetu tako da ljudi koji ne mogu putovati mogu i dalje biti uključeni.

CRPD kaže da:

- Informacije
  - Mjesta i
  - Usluge
  - Proizvodi
- treba da budu napravljeni po pravilima **univerzalnog dizajna**.

Univerzalni dizajn znači da je okruženje organizovano na način da svi ljudi mogu da koriste i razumiju stvari.

Ponekad osoba može imati dodatne potrebe.

Ove dodatne potrebe znače da će za tu osobu biti potrebno promijeniti informacije, proizvode, mjesta ili usluge.

Ove promjene nazivaju se **razumnim prilagođavanjem**.

Razumno prilagođavanje predstavlja promjene u informacijama, proizvodima, uslugama ili mjestima tako da ih svi ljudi mogu koristiti.

Dio Konvencije o pravima osoba s invaliditetom pod nazivom **Član 29** govori o ljudima s invaliditetom koji učestvuju u politici i izborima.

Član 29 govori o lako razumljivim informacijama koje su dostupne u svakoj fazi izbora.

Član 29 kaže da **biračka mjesta** moraju biti pristupačna za invalidska kolica.

Biračko mjesto je mjesto na koje osoba odlazi kako bi glasala na izborima.

CRPD kaže da je najbolje da osobe s invaliditetom glasaju na biračkim mjestima zajedno sa svim ostalim ljudima.

Ovo pomaže da se osigura da je njihovo glasanje tajno.

Tajno glasanje je važan dio demokratije.

Član 29 kaže da bi osobe s oštećenim vidom trebalo da imaju mogućnost glasanja na biračkom mjestu korišćenjem **pomoćnih uređaja za glasanje**.

Pomoćni uređaj za glasanje su stvari koje omogućavaju ili olakšavaju glasanje osobi s invaliditetom.

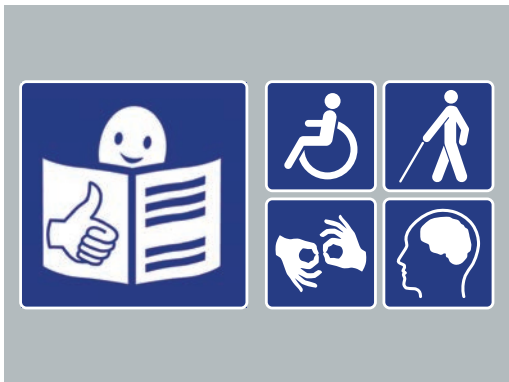
Član 29, takođe, kaže da osobu s invaliditetom, na biračkom mjestu, može podržati druga osoba. Tu osobu ona sama treba da odabere da bi joj pomogla da glasa.

Politički sastanci moraju da se održavaju na mjestima koja su pristupačna za osobe s invaliditetom.

To, takođe, znači da ljudi mogu da učestvuju na sastancima koristeći internet.

Informacije na političkim sastancima moraju biti dostupne kako bi ih osobe s invaliditetom mogle razumjeti.

Informacije koje objavljuju političke stranke i kandidati moraju biti pristupačne na način da ih osobe s invaliditetom mogu razumjeti.

Kada osobe s invaliditetom razumiju različite informacije o politici, one mogu donositi **informisane odluke**.

STEREOTYPE

Ponekad ljudi misle da osobe s invaliditetom nijesu zainteresovane za izbore.

To se naziva **stereotipom**.

Stereotip je neko vjerovanje o nekoj grupi ljudi. Stereotipi često mogu biti pogrešni i štetni za ove grupe.

Konvencija o pravima osoba s invaliditetom želi da se pobrine da se prema osobama s invaliditetom ne postupa na ovaj način.

CRPD želi da **mediji** prikažu ljude s invaliditetom koji učestvuju u politici.

12

Dio Konvencije o pravima osoba s invaliditetom pod nazivom **Član 12** govori o prihvatanju odluka koje donose osobe s invaliditetom.

Član 12, takođe, govori o tome da osobe s invaliditetom dobijaju pomoć u donošenju odluka.

Dobijanje pomoći za donošenje odluka naziva se **podržano donošenje odluka**.

Evropski sud za ljudska prava je sud koji sasluša žalbe ljudi koji kažu da im je država oduzela jedno ili više ljudskih prava.

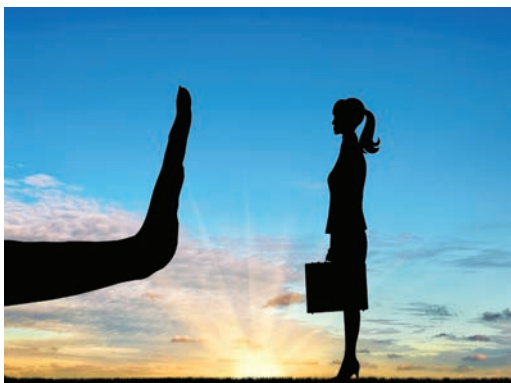
Ovaj sud se skraćeno naziva **ESLJP**.
Ono što ESLJP kaže važno je za sve zemlje u Evropi.

ESLJP je saslušao slučaj osoba s invaliditetom u Mađarskoj.

Slučaj se zove Kis protiv Mađarske (2010).

Ovim ljudima je oduzeto pravo glasa jer su imali intelektualni invaliditet.

ESLJP je rekao da nijednoj osobi s invaliditetom ne smije biti zabranjeno da glasa.

ESLJP je rekao da bi osoba s invaliditetom mogla da se testira da li može da glasa.

Važne organizacije imaju različita tumačenja o pravima osoba s invaliditetom.

CRPD kaže da testiranje osobe s invaliditetom prije glasanja predstavlja diskriminaciju.

CRPD kaže da sve osobe s invaliditetom imaju pravo glasa.

CRPD se ne slaže s ESLJP o testiranju osoba s invaliditetom.

Poglavlje 2

Prepreke u učestvovanju na izborima

Teško je dobiti informacije o broju osoba s invaliditetom koje glasaju na izborima.

Neke informacije govore da su osobe s invaliditetom **nedovoljno zastupljene** u svim fazama izbora.

Ovdje, **nedovoljno zastupljene** znači da na izborima nema dovoljno osoba s invaliditetom.

Osobe s invaliditetom su nedovoljno zastupljene kao:

- Birači
- Kandidati
- Političari
- Posmatrači izbora
- Izabrani zvaničnici – političari koji čine vladu
- Administratori izbora – ljudi koji vode izbore.

Neki od razloga zbog kojih osobe s invaliditetom ne učestvuju na izborima su:

- Pravne barijere – to znači da zakoni neke države previše otežavaju učešće osobe s invaliditetom na izborima.
- Negativni stereotipi o osobama s invaliditetom.
- Informacije o učešću na izborima nijesu pristupačne.
- Ne postoji dovoljna podrška za osobe s invaliditetom da učestvuju na izborima.
- Ne postoji dovoljno razgovora s osobama s invaliditetom.

STEREOTYPE

Organizacije osoba s invaliditetom se skraćeno nazivaju **OOSI**.

OOSI govore o preprekama sa kojima se suočavaju osobe s invaliditetom.

Odluke i politike donijete zajedno s organizacijama osoba s invaliditetom više pomažu ljudima s invaliditetom.

Organizacije osoba s invaliditetom kažu da osobe s invaliditetom ne učestvuju na izborima zbog diskriminacije.

To znači da su osobe s invaliditetom još više **isključene** iz društva.

Kada su ljudi **isključeni**, to znači da su izostavljeni iz nečega.

Ljudi s invaliditetom se ne **konsultuju** o pitanjima koja se odnose na njih.

Konsultovati znači tražiti mišljenje osoba s invaliditetom.

„**Ništa o nama bez nas**“ naziv je kampanje.

„Ništa o nama bez nas“ odnosi se na to da osobe s invaliditetom treba uvijek da budu uključene u donošenje važnih odluka o pitanjima invaliditeta.

CRPD kaže da osobe s invaliditetom i **organizacije osoba s invaliditetom** moraju biti dio procesa donošenja odluka.

Žene s invaliditetom suočavaju se sa mnogim preprekama u učestvovanju na izborima.

Nema dovoljno žena s invaliditetom koje učestvuju u politici i izborima.

Žene s invaliditetom su **nedovoljno zastupljena grupa** u politici.

O temama koje su važne za žene s invaliditetom se ne govori dovoljno.

Te teme uključuju sposobnost učestvovanja u politici i upravljanja sopstvenim životom.

Teme koje su važne za žene s invaliditetom mogu biti zaboravljene.

Poglavlje 3

Različite faze

izbornog procesa

Posmatrači izbora KDILJP-a moraju da razmisle o pitanjima najvažnijim za osobe s invaliditetom koje učestvuju na izborima.

Ova brošura sadrži listu najvažnijih pitanja za posmatrače u svakoj fazi izbora.

1. Predizborna faza – ovo je vrijeme prije održavanja izbora.

KDILJP je institucija OEBS-a.

OEBS čini 57 zemalja članica.

KDILJP posmatra izbore u tim zemljama.

Samo nekoliko zemalja članica OEBS-a ima zakone o osobama s invaliditetom koje učestvuju na izborima.

Mnoge zemlje ne prepoznaju da nedostatak univerzalnog dizajna predstavlja diskriminaciju.

Mnoge zemlje ne prepoznaju da nedostatak razumnih prilagođavanja jeste diskriminacija.

9

Posmatrači izbora KDILJP-a moraju da provjere da li se poštuje član 9 Konvencije.

Član 9 Konvencije govori o pristupačnosti.

Mjesta na kojima se odvijaju kampanje i glasanja moraju biti pristupačna.

Neke važne stvari koje treba imati obezbijeđene su:

- Rampe
- Parking za osobe s invaliditetom
- Kupatila pristupačna za invalidska kolica
- Natpisi na prostorijama.

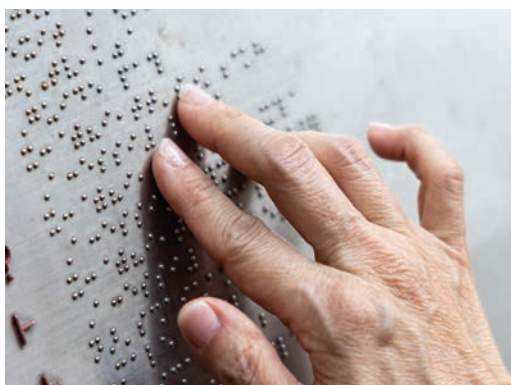

Informacije o izborima moraju biti pristupačne.

Prije izbora, ljudi treba da znaju šta je dostupno za podršku osobama s invaliditetom kako bi glasale.

Pomoćni uređaji i pomagala za kretanje treba da budu na raspolaganju.

Pomoćni uređaji za glasanje su stvari koje omogućavaju ili olakšavaju glasanje osobi s invaliditetom. Pomoćno sredstvo za kretanje je sredstvo koje pomaže ljudima prilikom kretanja.

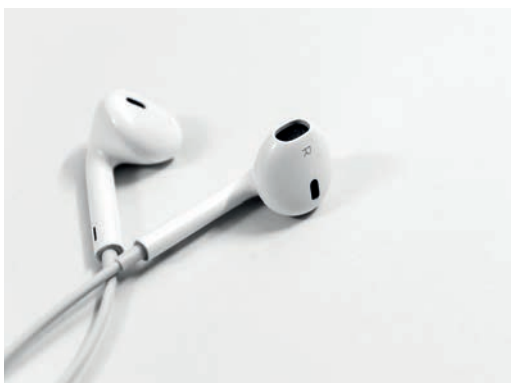

Član 2 Konvencije govori o različitim načinima komunikacije sa različitim populacijama.

Informacije o izborima moraju biti u taktilnom, audio i vizuelnom formatu.

Taktilne informacije su informacije koje možete dotaknuti.

Brajeva azbuka je vrsta taktilnih informacija.

Audio informacije su informacije koje možete čuti.

Podkast je vrsta audio ili zvučnih informacija.

Vizuelne informacije su informacije koje možete vidjeti.

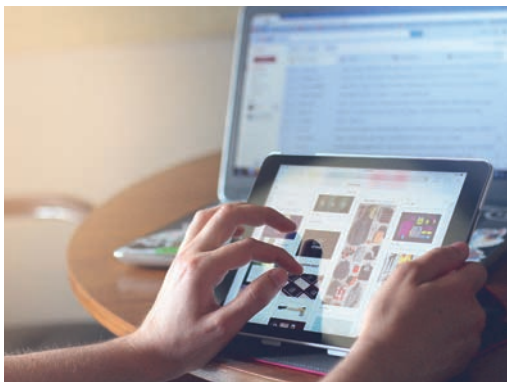
Plakat je vrsta vizuelnih informacija.

Veliki tekst čini vizuelne informacije pristupačnijim.

Lako razumljive informacije su informacije zapisane jednostavnim jezikom.

Lako razumljive informacije sadrže slike.

Audio-vizuelne informacije sadrže informacije koje istovremeno možete čuti i vidjeti.

Video zapis je vrsta audio vizuelnih informacija.

Informacije o izborima na web stranicama moraju se pridržavati posebnih pravila kako bi web stranice bile pristupačne.

Posmatrači KDILJP-a moraju osigurati da glasački listići budu pristupačni svim osobama s invaliditetom.

Član 9 Konvencije kaže da je ljudima, koji rade na izborima, potrebna obuka o invaliditetu.

Prije donošenja odluka o pitanjima invaliditeta treba konsultovati ljude s invaliditetom.

Konsultovati osobe s invaliditetom znači pitati ih za njihova mišljenja.

Osobama s invaliditetom će možda biti potrebno više vremena od ostalih grupa da daju svoja mišljenja.

Konsultacije s osobama s invaliditetom moraju se često održavati.

Ovo će pomoći u prikupljanju mišljenja osoba s invaliditetom.

O pravilima za održavanje izbora treba konsultovati organizacije osoba s invaliditetom.

Posmatrači tokom procesa izbora

Posmatrači KDILJP-a moraju da provjere da li su organizacije osoba s invaliditetom konsultovane u vezi s upravljanjem izborima.

Posmatrači KDILJP-a moraju da provjere da li u zemlji postoje zakoni koji kažu da osoba s invaliditetom ne može glasati.

U nekim zemljama postoje zakoni koji kažu da osoba s invaliditetom ne može biti kandidat na izborima.

Kada osoba s invaliditetom nema pravo da učestvuje na izborima, može podnijeti zvaničnu žalbu.

Mediji moraju konsultovati organizacije osoba s invaliditetom.

Organizacije osoba s invaliditetom mogu pomoći medijima da osiguraju pristupačnost informacija o izborima.

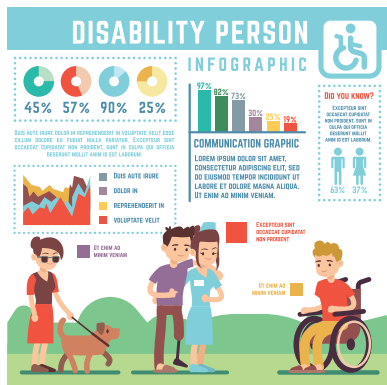

CRPD kaže da mediji moraju edukovati javnost o glasanju na izborima.

Ova edukacija mora biti pristupačna osobama s invaliditetom.

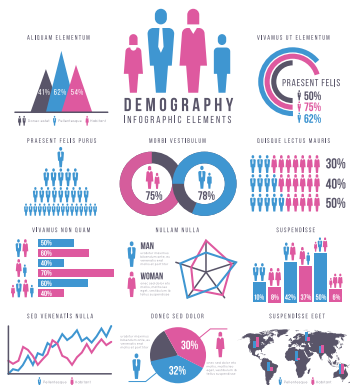

Posmatrači KDILJP-a moraju da provjere da li je osobama s invaliditetom pristupačno da se registruju za glasanje.

Veoma je teško prikupiti informacije o različitim osobama s invaliditetom koje učestvuju na izborima.

Osobe s invaliditetom imaju pravo na privatnost.

Teško je osigurati da postoji najbolja podrška kada se ne prikupljaju informacije o:

- različitim vrstama invaliditeta koje ljudi imaju
- starosti
- polu/rodu.

Dobra ideja je pitati ljude o tome koja im je pomoć potrebna, umjesto da ih pitate o njihovoj invalidnosti.

Ne postoji mnogo zemalja članica OEBS-a koji pomažu ljudima s invaliditetom da budu kandidati na izborima.

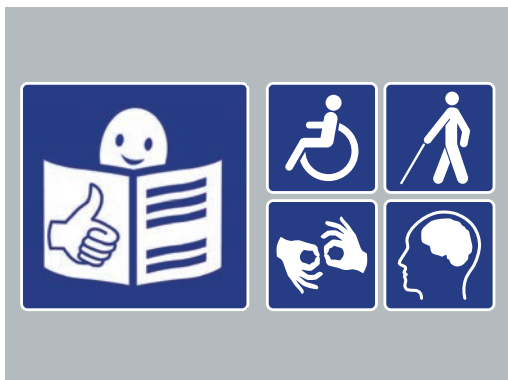
Osobama s invaliditetom nije uvijek dostupno, odnosno pristupačno da budu kandidati.

Politička stranka je grupa političara koji rade zajedno jer imaju iste prioritete i ideje.

Osobe s invaliditetom, takođe, mogu biti članovi političke stranke.

Političke stranke treba da učine pristupačnim informacije o svojim planovima.

Ovo pomaže da se osigura da osobe s invaliditetom mogu donositi informisane odluke.

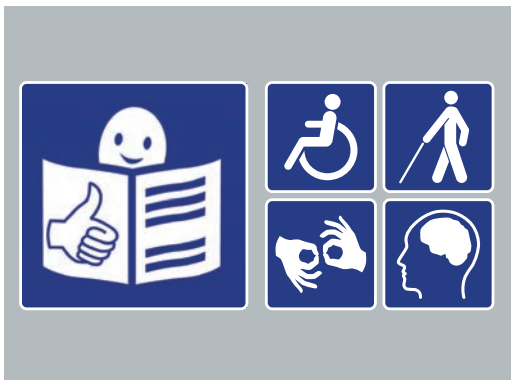
Političke stranke će, možda, morati da pruže dodatnu pomoć i novac kako bi pomogle osobi s invaliditetom da bude kandidat na izborima.

Kandidatu s invaliditetom za izbore će možda biti potrebno **razumno prilagođavanje** kao što je pomoćnik za znakovni jezik.

2. Izborni dan – ovo je dan kada ljudi glasaju na izborima.

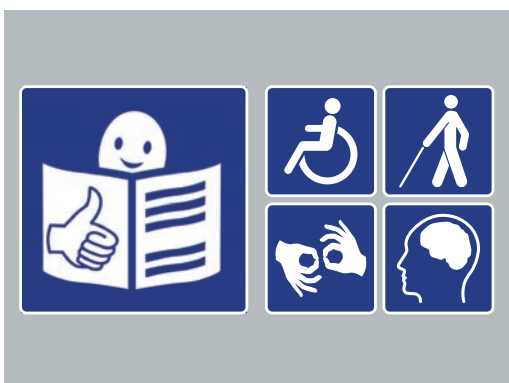
CRPD kaže da izbori moraju biti organizovani na pristupačan način.

CRPD kaže da se mora pratiti **univerzalni dizajn**.

Biračka mjesta moraju biti pristupačna svim osobama s invaliditetom.

Informacije o glasanju moraju biti pristupačne svim osobama s invaliditetom.

Posmatrači KDILJP-a moraju da provjere da li osobe s invaliditetom mogu dobiti pomoć prilikom glasanja ako im je potrebna.

Materijali i oprema za glasanje moraju pratiti univerzalni dizajn.

Osobama s oštećenjem vida možda će trebati:

- Lupa
- Taktilni glasački listići
- Vodiči za glasanje na Brajevoj azbuci

Ljudima sa različitim invaliditetom možda će biti potrebna osoba, koju oni odaberu, kako bi im pomogla da glasaju.

Važno je da tu osobu odabere osoba s invaliditetom.

Ako osoba poput člana biračkog odbora pomogne osobi s invaliditetom da glasa, to može značiti da glasanje nije tajno.

Posmatrači izbora KDILJP-a moraju da provjere šta zakon kaže o glasanju uz nečiju pomoć.

Posmatrači izbora KDILJP-a moraju da provjere da li je glasanje osobe tajno.

CRPD kaže da je najbolje da osobe s invaliditetom glasaju na biračkim mjestima kao i drugi.

Ponekad to nije moguće.

Posmatrači KDILJP-a moraju da provjere da li ljudi mogu glasati na druge načine.

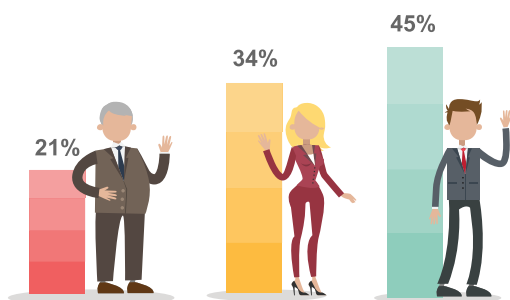
Drugi načini glasanja su glasanje putem pisma ili putem mobilnog glasanja.

Posmatrači izbora KDILJP-a moraju da provjere da li su ovi drugi načini glasanja izvedeni na najbolji način.

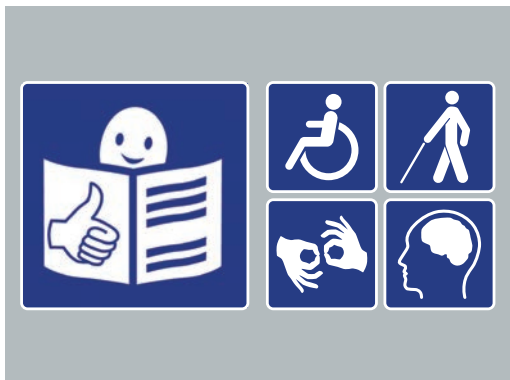

3. Nakon izbora – ovo je faza nakon što su ljudi glasali.

Važno je da osobe s invaliditetom znaju o rezultatima izbora u **realnom vremenu**.

Realno vrijeme je vrijeme kada se rezultati izbora objavljuju u javnosti.

Rezultati izbora moraju se objaviti u pristupačnim formatima kako bi ih osobe s invaliditetom razumjele.

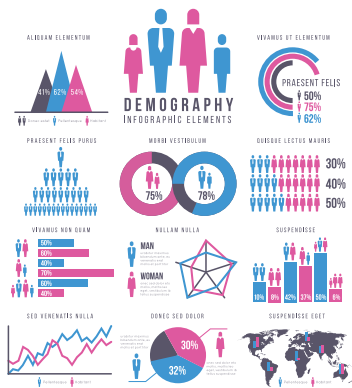

Član 13 Konvencije govori o stvarima koje su poštene za osobe s invaliditetom.

Posmatrači KDILJP-a moraju da provjere da li postoji način da osobe s invaliditetom podnose žalbe u vezi s izborima.

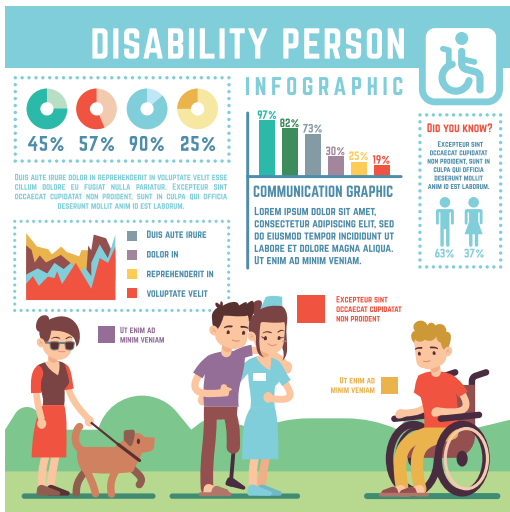

CRPD je zabrinut zbog toga što su osobe s invaliditetom **nedovoljno zastupljene** kao kandidati i u javnim organizacijama.

Važno je prikupiti i objaviti informacije o tome koliko je osoba s invaliditetom kao kandidata bilo na izborima.

Važno je prikupiti i objaviti informacije o tome koliko je osoba s invaliditetom u biračkom spisku.

Bilo bi korisno kada bi sve informacije o osobama s invaliditetom koje učestvuju na izborima bile organizovane u različite djelove.

Različiti djelovi informacija govore nam o različitim kategorijama osoba s invaliditetom.

Različite vrste informacija mogu se koristiti da bi glasanje bilo pristupačnije svim osobama s invaliditetom.

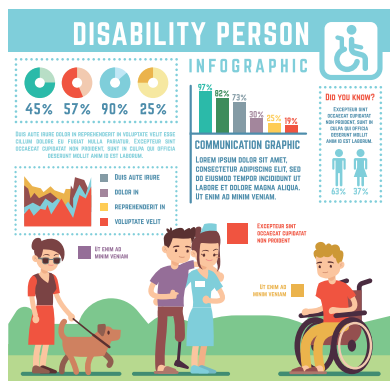

Poglavlje 4

Rad KDILJP-a

Osobe s invaliditetom koje učestvuju na izborima važan su dio Konvencije o pravima osoba s invaliditetom.

Važno je prikupiti informacije o osobama s invaliditetom koje učestvuju na izborima.

Posmatrači tokom procesa izbora

KDILJP šalje posmatrače izbora na različita mjesta da vide mogu li osobe s invaliditetom učestvovati na izborima.

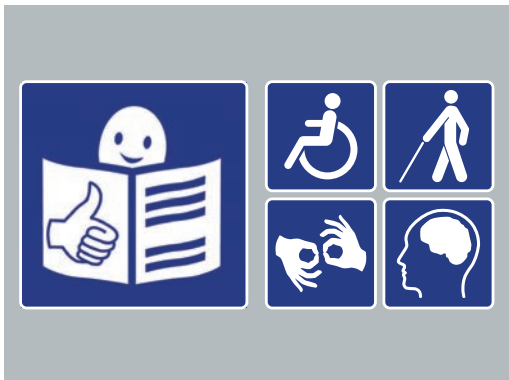

Organizacije osoba s invaliditetom i građanski posmatrači, takođe, mogu pomoći prikupljanjem informacija u nekoj zemlji.

Najvažnija pitanja za osobe s invaliditetom kada učestvuju na izborima su:

- da imaju stvarne šanse da budu kandidati

- da dobiju pristupačne informacije o izborima

- da glasaju bez barijera

- da dobiju rezultate izbora na pristupačan način.

KDILJP šalje Misiju za procjenu potreba u određenu zemlju prije izbora.

Misija za procjenu potreba provjerava predizborna dešavanja i predlaže ako KDILJP treba da posmatra izbore u toj zemlji.

Misija za procjenu potreba ima susrete s organizacijama osoba s invaliditetom.

Nakon što KDILJP završi posmatranje izbora, sastavlja se izvještaj.

Izveštaj navodi da li su osobe s invaliditetom mogle da učestvuju na izborima koje je KDILJP posmatrao.

Praćenje nakon izbora

KDILJP nastavlja praćenje izbornih stvari u zemljama gdje su se izbori posmatrali

Dalji rad KDILJP-a ima za cilj da učini izbore pristupačnijim.

Izbori se mogu poboljšati kada su osobe s invaliditetom dio politike i izbora.

Učešće nedovoljno zastupljenih grupa u politici je važno.

KDILJP želi da uključi nedovoljno zastupljene grupe u poboljšanje izbora.

KDILJP želi da obezbijedi da manje zastupljene grupe budu više uključene u budućim izborima.

KDILJP želi da se konsultuje s organizacijama osoba s invaliditetom o poboljšanju izbora.

KDILJP želi da se nacionalne vlade, takođe, konsultuju s osobama s invaliditetom o pitanjima koja se tiču osoba s invaliditetom.

KDILJP želi da nacionalne vlade urade ono što CRPD kaže.

Posmatranje izbora koje sprovodi
KDILJP pomaže vladama da saznaju više o načinima kako pomoći ljudima s invaliditetom da učestvuju u izborima.

Posmatranje izbora koje sprovodi KDILJP znači da KDILJP nadgleda izbore.

Izbori se posmatraju kako bi se provjerilo da li osobe s invaliditetom imaju priliku da učestvuju na izborima.

Posmatranje izbora koje sprovodi KDILJP pomaže vladama da prate šta CRPD kaže o izborima.

Ova brošura pomaže da se objasne načini kako da se osigura da osobe s invaliditetom mogu učestvovati na izborima.

Kontakt

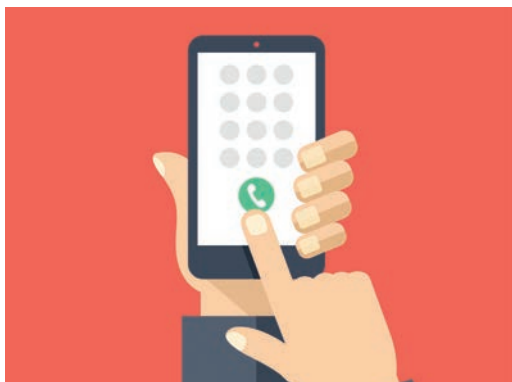

Za više informacije posjetite
OSCE.org/ODIHR

Ili nas možete kontaktirati na:

Imejl adresu:
office@odihr.pl

Telefon:
+48 22 5200 600

Poštanska adresa:
OSCE/ODIHR
ul. Miodowa 10
00-251 Warsaw, Poland